

'Zachte collectiviteit'

Collectief Noord, De Drukkerij, Antwerpen

door Gitte Van den Bergh

AG Vespa schreef in 2006 een wedstrijd uit voor het ontwerp en de ontwikkeling van de site van een voormalige drukkerij in Borgerhout. Collectief Noord voerde de opdracht in eigen beheer uit, en besloot behalve drie woningen ook hun eigen kantoorruimte een plaats te geven. Na tien jaar blijkt hoe de bewoners een sterk buurtgevoel ontwikkelden dankzij het doordachte statuut van de gemeenschappelijke binnentuin en de evenwichtsoefening tussen zachte collectiviteit en voldoende private ruimte.

Aan de Lange Beeldekensstraat geeft een glazen poort toegang tot de woonenclave, langs de Offerandestraat gebeurt dit via een voetgangerssteeg achter open hekwerk. Van buitenaf vang je maar een glimp op van het dieper gelegen groengebied. "We hebben eerder de vraag gekregen of we ons niet te veel afsluiten van de buurt", vertelt architect en bewoner Eric Wieërs. "Volledig ontpitten en de doorsteek dag en nacht openstellen, zou een naïeve insteek zijn in een buurt als deze, waar een achterliggend steegje geen kwaliteit maar eerder een probleem zou worden."

Er is nauwkeurig nagedacht over de mate van collectiviteit die het project wil bereiken. Het aantal eenheden is beperkt tot drie tuinwoningen en het architectenkantoor van Collectief Noord, waardoor de sociale controle effectief een sterke rol speelt. De binnentuin is zo ingericht dat de terrasverharding losgetrokken is van de woningen. Niemand kan zich de tuin volledig toe-eigenen, maar langs de andere kant kan iedereen deze wel gebruiken. "Tussen de middag badmintonnen de collega's, 's avonds is er een barbecue en in het weekend een verjaardagsfeestje", schetst Wieërs. "Door de beperking van het aantal gebruikers kan je dit soort activiteiten informeel afspreken. Iedereen heeft het idee: het is ook van ons. Maar niemand denkt: het is *alleen* van mij."

De plot en de hoge scheidingsmuur aan noordzijde maken dat de vier units allemaal de rand van het terrein opzoeken. De structuur laat een vrije invulling binnen de rigide bouwlogica toe. Iedereen heeft voldoende private ruimtes, waaronder een ruim dakterras. De leefruimte van elke woning ligt op de verdieping, wat meer privacy ten opzichte van de tuin genereert. Het kantoor en de slaapkamers van de grootste woning geven rechtstreeks uit op de binnentuin, maar zijn gedeeltelijk verdiept, opnieuw om de juiste graad van connectie met de tuin te vinden. De tweede woning bevindt zich boven de carport. De carport zelf is dieper op de site gelegen als referentie naar de typologie van een koetshuis. De derde woning, boven de doorsteek, heeft als enige een aparte inkom aan de straat en bouwt de gevellijn in de Lange Beeldekensstraat af.

De binnengevels zijn uitgevoerd in baksteen. Een claustra schermt het private dakterras af en vormt een Frans balkon voor de ramen op de verdieping. Iedereen heeft een eigen berging onder de doorsteek, maar deze blijven meestal los en burens wisselen informeel werkmateriaal en spullen uit. Op dezelfde manier is ook een autodeelsysteem ontstaan, zonder er een contract of dergelijke aan vast te knopen. Net door niets op te leggen, werkt het project. "Architectuur kan een levenswijze niet sturen, maar de typologie biedt in zekere zin een antwoord op de vereenzaming van mensen", stelt Wieërs. Door het binnengebied op te vatten als een zachte, collectieve buffer, ontstaat in een drukke stad een vertrouwde en omsloten gemeenschap waar op een natuurlijke manier interactie mogelijk is.